

ego

Discussies

ego

*Maandblad van en voor jongeren,
uitgegeven door het*

HUMANISTISCH THUISFRONT,

No. 13 — mei 1963

Redactie-secretaris:
G. Das.
Lothariuslaan 70, Bussum

Redactie:
Jan Brouwer,
Kitty van der Hage-Rens,
Jan Dassen,
Jan G. van Gelderen,
Rudi Jans,
Rob van Kamp.

Abonnementsprijs f 4,— per jaar
voor niet-militairen
beneden 25 jaar;
f 6,— per jaar
voor boven-25-jarigen.

Losse nummers 50 cent

Militairen ontvangen het blad
op aanvraag zonder betaling.

Administratie-adres
voor betalende abonnees en
advertenties:
Uitgeverij Buytenveldert,
Wildernislaan 35, Apeldoorn.
Postgiro 1024035.

Bank: Amsterdamse Bank,
bijkantoor Apeldoorn.

Administratie-adres
voor militaire abonnementen:
Humanistisch Thuisfront,
Lothariuslaan 70, Bussum.

Bij de voorplaat:

*Waarom — zo dachten we — in
deze maand van Benfica-Feijenoord
niet eens dat heerlijke stel jongens
op onze voorpagina gezet, dat foto-
graaf Leonard Freed bij een voet-
balwedstrijd snapte? En toen deden
we het maar direct.*

Ego heeft zijn eerste jaargang twee maanden geleden volgemaakt. Als krantje zijn we nog maar net rijp voor de kleuterschool. Daarom heeft het ons als redactie eigenlijk verbaasd, dat we in dat eerste jaar al enkele discussies hebben losgemaakt.

Een half jaar geleden een korte discussie over democratie, waaraan de professoren Oud en Samkalden zo'n waardevolle bijdrage leverden. Daarna roerden we twee onderwerpen aan, die — zo vonden we — nogal zwaar waren voor een jongerenblad, maar niettemin een brede klankbodem vonden.

Daar was allereerst het probleem van de 'kloof' tussen volk en krijgsmacht. De discussie is nog niet geëindigd. In dit nummer is een bijdrage opgenomen van drs. Hornix, werkzaam bij de stichting 'Volk en Verdediging'. Het zal niet het laatste woord zijn in het gesprek, ook al hebben alle partijen nu een plaats gekregen in ons blad. Wij menen echter, dat een blad, uitgegeven door een thuisfront — en dus: schakel tussen burger- en militaire maatschappij — hier een bijzondere taak heeft. Daarmee is voor een deel onze plaats bepaald in de rij van jongerenbladen.

Het tweede onderwerp dat leidde tot uitvoerige correspondentie tussen Ego en een deel van zijn lezers, was de discussie over de begrippen 'humanisme' en 'humanist'. Uit de vele reacties bleek een grote behoefte te bestaan aan dit gesprek. Naast het Coornherthuis en de tehuizen van het Humanistisch Thuisfront bleek Ego een ontmoetingspunt te zijn voor velen, die het in het militaire leven nog zonder een instituut voor geestelijke verzorging moeten stellen.

Daarmee is eens te meer bewezen, dat de wens ook humanistische geestelijke verzorgers toegang te geven tot de krijgsmacht een gerechtvaardigde wens is. Hoewel een beslissing op dit punt voortdurend is uitgesteld, kwam de minister van Defensie tenslotte toch met de belofte, dat hij voor het einde van zijn ambtsperiode met een uitspraak zou komen. Die ambtsperiode is nu vrijwel afgelopen. Daarom schrijft in dit nummer de heer H. Lips, hoofd van de afdeling Geestelijke Verzorging van het Humanistisch Thuisfront, over de taak, die het Thuisfront voor zich ziet in de krijgsmacht.

Wij memoreren op dit moment de twee discussies, die in Ego worden gevoerd. Het gesprek over het humanisme toont aan, dat eigenlijk al te lang een bevolkingsgroep in de kou is blijven staan als het om geestelijke verzorging in de krijgsmacht gaat. Anderzijds bewijst de discussie over de kloof tussen burger- en militaire maatschappij, dat het Humanistisch Thuisfront bereid is een positieve bijdrage te leveren tot verbetering van de verhoudingen binnen de krijgsmacht en van die tussen volk en verdediging. Het Humanistisch Thuisfront vraagt niet alleen, het is ook bereid buiten het directe terrein van de geestelijke verzorging een taak op zich te nemen als loyaal en constructief gesprekspartner.

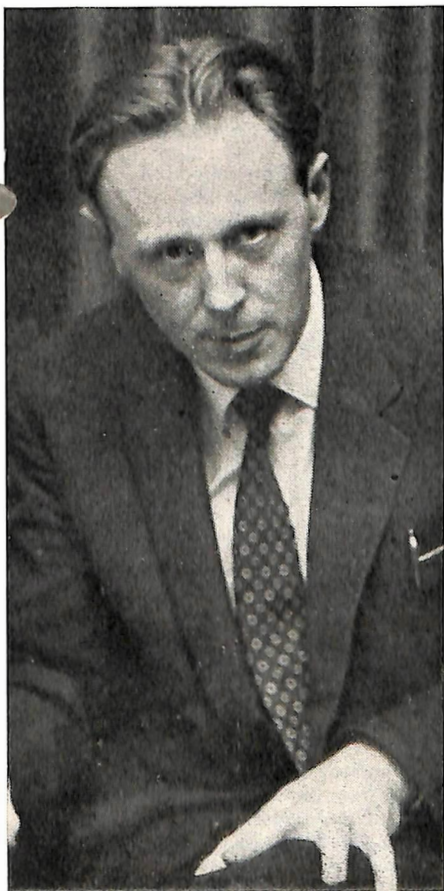
Jazz en jazzclub in Nederland

Dat de jazz meer is dan achtergrondgeruis bij praten, dansen of feesten, dat men naar deze muziek kan luisteren, was voor de oorlog maar aan betrekkelijk weinigen in Nederland bekend. Bekende orkesten uit die dagen als de Ramblers en de Moochers speelden weliswaar zo nu en dan tussen de oer-komische nummers door wat jazz, maar er bestond geen publiek van enige omvang dat bereid was deze noviteit een hele avond aan te horen.

Theo Uden Masman vertelt nog altijd vol schaamte hoe zijn orkest — in 1933 in Carlton in Amsterdam om en om met het Louis Armstrongs band spelend — als het Satchmo kwam aflossen door het publiek met een ovatie werd begroet!

Na de oorlog bleek de situatie in gunstige zin gewijzigd te zijn. De enorme belangstelling voor alles wat uit Amerika kwam had mede tot gevolg dat het aantal jazzfans sterk toenam. Bovendien werd er de eerste jaren een heerlijke vete tussen oude en moderne stijl uitgevochten, waarvan aanvankelijk beide kampen profiteerden. De oudestijl-fanatici — ernstig bebrilde lieden die hun platen hanteerden zo-

Chris Barber, ... compromitterend ...

Theo Uden Masman, ... schaamte ...

als anderen het hun postzegelverzameling doen — trokken zich terug in hun hechtdoortimmerde jazzclubs. Daar konden ze zich ongestoord bezighouden met het ontstoffen van hun schellakverzamelingen en het discussiëren over opnamedata en matrijsnummers. De bop-fans richtten uiteraard hun eigen clubs op, en ook hier werd de eerste jaren menig lezing-met-platen gehouden. Bovendien hadden zij in Amsterdam hun Sheherazade, jarenlang de enige nachtclub in Nederland waar bijna uitsluitend moderne jazz werd gespeeld. Groepen als de Wessel Ilcken Combo, het Rob Pronk Sextet en de Diamond Five kregen hier de kans zich met het spelen van jazz in leven te houden.

Toen in latere jaren de oude stijl zich — vooral door toedoen van Engelse trad bands als die van Chris Barber, Acker Bilk en Kenny Ball — voor velen definitief had gecompromitteerd, verdwenen ook de meeste oude stijlclubs, ook al omdat voor menig een de moderne jazz het pleit had gewonnen. De modernisten werden echter langzamerhand zo hip dat ze zich niet meer in de studieclubs thuisvoelden.

Drastische wijziging

De weinige clubs die bleven bestaan moesten dan ook hun karakter drastisch wijzigen. De verhouding tussen bestuur en leden ging meer en meer op die tussen impresariaat en concertpubliek lijken. Over het geheel genomen nam de belangstelling voor jazz van eigen bodem trouwens sterk af, onder meer als gevolg van de grote im-

port van buitenlandse jazzlabels en het veelvuldig concineren door Amerikaanse grootheden.

Dit voorjaar bleek zelfs het Mekka der Modernisten — de Sheherazade — niet langer exploitabel, en moest het worden verbouwd tot Twisttent met juke-box. De hoofdstedelijke jazzfans die 's avonds met geen stok naar de 'Zade' waren te krijgen, blijken merkwaardig genoeg wel bereid deze club op zondagmiddag te overbevolken, wanneer de Modern Music Club '54 hier zijn tenten opslaat.

De laatste jaren valt er trouwens over het hele land een opleving van de jazzclubs waar te nemen. Jazz blijkt een voortreffelijk middel te zijn om de 'Moeilijke' of 'Ongrijpbare' jeugd te boeien. Zo zijn er nu o.a. in Haarlem en in Utrecht jazzclubs die door de gemeente gesubsidieerd worden.

Hoewel het mij problematisch lijkt of het bezoeken van jazzclubs een aanloop is tot het hervatten van het 'rechte pad', hoop ik toch dat vele andere gemeenten er ook toe zullen overgaan de lokale jazzclubs te steunen. In de eerste plaats omdat de Nederlandse jazzmusici vrijwel nergens anders terecht kunnen om hun weinig populaire muziek te spelen, verder omdat beginnen de amateurmusici daar routine op kunnen doen, en ten slotte omdat het alleen maar toe te juichen valt wanneer grote groepen jongeren met deze vorm van kunst kennis maken.

BERT VUIJSJE

HET VOETSTUK

Hoog en trots staat hij op z'n voetstuk. Niet als een pauw, maar agressief, niet paraderend, maar in de aanval. Onkwetsbaar voor het verkeer dat om hem heen draait.

Al enkele weken kijk ik naar hem vanaf een terras, dat om onbegrijpelijke redenen Onder de Linden heet. Als de zon schijnt is hij van puur goud en aristocratischer dan ooit. In de regen glimt zijn vacht en weerspiegelt passerende auto's als onbelangrijke, lastige vliegen.

Maar 's avonds heeft hij alle kleuren. Het gewei is rood, de vacht groen en zijn poten hebben een oranje gloed. Hij valt niet op in het lichtfeest van het verkeer en ik heb de indruk, dat hij daar misbruik van maakt. Ik moet me sterk vergissen, als hij niet op een avond stiekem naar een restaurant keek, dat naast de spaarbank staat. De spaarbank is het gebouw, waar hij al jaren naar staart, belediging van zijn ras. Kijkt hij er door heen?

Iedere avond zit ik op het terras en bespiedt hem. Sinds ik vermoed, dat hij me voor de gek houdt en alleen maar stijf staat, als ik kijk, gluur ik plotse-ling in de etalageruit naast het terras om hem te betrappen. Niet een keer, maar al periodiek. De ober denkt, dat ik een tik heb.

*

Omdat ik toch niets anders te doen heb zit ik de hele dag met m'n hoofd te draaien. Het is geen spelletje, maar ernst. Als op een dag, dat het hard waait, een tak tegen z'n horens zwaait, spring ik op en schreeuw: 'Hij leeft! Hij leeft.'

Alle terrasseurs kijken verschrikt naar mij en ook de ober komt uit z'n schuilkelder te voorschijn.

'Zien jullie dat dan niet. Zijn horens bewogen.' Ik ren het circuit over door het gras naar hem toe. Gespannen naar de starende kop kijkend is het of hij me uilacht.

Op het terras zet iedereen het mede-

lijden-gezicht. Ik betaal en verdwijnen voor vandaag, een minder goede reputatie achterlatend.

De volgende dag is het maandag voor de anderen. Zij tonen een vreemde antipathie voor het terras, maar dat is steeds zo op deze dag en heeft niets te maken met de vertoning van gisteren. Maar nu zal het er van komen. De rehabilitatie is sterker dan mijn nieuwsgierigheid naar het bedrog en ergens heb ik de indruk, dat dit onjuist is. Vandaag lukt het dus niet.

Koppig ga ik op mijn stoel zitten en bestel bij de wantrouwende ober netjes een kopje koffie. Ik geef me over aan de gewoonte van de abrupte waarneming. 's Avonds ben ik er moe van en het is allang donker als ik wegga. Om twaalf uur ben ik terug. Ik heb nog een half uur om vandaag mijn zin te krijgen. De kans gaat voorbij en om half twee ben ik de enige, die nog op straat is. Er is een zeil over de stoe-

len gegooïd en ik maak een kuil om te zitten.

Ik doe mijn jas uit, het is een echte zomernacht. Helder met een hoop sterren. De straatverlichting kleurt de bomen groen en een late lichtreclame maakt mijn hert van goud. Mijn nekspieren zijn stijf geworden en ik kijk zonder voorbehoud naar zijn achterste. Een fietsende agent zonder licht rijdt om het circuit heen en verdwijnt in een zijstraat. Het is volmaakt stil.

*

Als het gebeurt ben ik niet verbaasd en voel alleen spijt, dat het niet voor twaalfen is. Langzaam heft hij zijn kop en kijkt naar de straat, waar de agent verdween. Een voor een strekt hij zijn poten en zwaait er mee heen en weer, klaar voor de sprong. Lenig komt hij in het gras terecht, kijkt enige ogenblikken naar het opschrift van het voetstuk. Hoofdschuddend stapt hij naar het gazon en verdwijnt tussen de rozen.

Ik verlaat mijn kuil en loop, m'n handen in de zakken, naar het voetstuk. Hij is weg. Z'n sterke rug wiegt boven de struiken heen en weer. Als ik vlak achter hem sta draait hij z'n kop naar mij toe. De lange sik gaat kauwend op en neer.

'U houdt zeker niet van rozen?' zegt hij als z'n mond leeg is.

'Ik weet het niet,' zeg ik. 'Ik heb het nooit geprobeerd.'

'Doe het dan nu eens. U weet niet wat u mist. A propos, u bent toch niet van de politie?'

Ik haast me hem te verzekeren, dat dit niet het geval is.

'Had ik wel gedacht. U zit altijd op dat terras; dat kan een agent zich niet permitteren. U bent zeker helemaal niets?'

Ik schaam me bij het horen van deze waarheid en bedenk snel een uitvlucht. 'Ik ben oppasser van de lichtreclames,' (en als het licht is?) 'en overdag let ik op, of de fontein wel spuit.'

'Loodgieter dus,' merkt hij schrandere op. 'Mijn functie kent u. Ik ben decorator.' Hij kijkt beschaamd naar de grond. 'Ik heb het niet gewild, maar a... leest u het opschrift maar.' Hij knikt in de richting van het voetstuk.

'Ik ben gemeentebezit. Daarom moet ik uitkijken voor de politie. En bovendien ben ik nu in overtreding.'

Hij stapt terug tussen de rozen. 'Het is verboden zich op het gras te bevinden. Het voetstuk is toegestaan, het gazon ook. Komt u hier staan, dan kunnen we rustig met elkaar spreken.'

Ik stap tussen de rozen.

'U kunt er toch wel even tussen uit?' Hij wijst naar de nog brandende reclame.

Ik zeg hem, dat het best gaat.

*

'Zij hebben mij ontvoerd, de politie bedoel ik.'

'De politie?' vraag ik verbaasd, denkend aan een jongensgrap.

'Jazeker, diezelfde politie die hier doet, alsof ze zo goed op ons passen. Voordat ik hier kwam, was ik bij Jan.'

'Wat zegt u?'

'Bij Jan; hij heeft mij geschapen. Eerst was ik niets, een hoopje gips. Ik stond in een hal, zijn werkplaats. Hij maakte mij tot wat ik nu ben, een edel-

hert. Van Cervinae is mijn naam.' Hij doet een stap terug om de uitwerking van zijn woorden te zien.

'Toen kwamen zij. Een vies kleed wierpen ze over mijn hoofd. Drie uren lang heb ik geschokt, voordat ik op dat voetstuk gezet werd. Ik kreeg een zwarte doek over mijn hoofd, weliswaar minder vuil. Drie dagen later trokken ze het weer van me af. Er waren een paar heren in overtreding met zwarte hoeden op. Maar dat was toegestaan. Een grote menigte juichte me toe. Welkenlang was ik de meest geziene persoon in de stad, totdat het me duidelijk werd, waarom. Ik was een onbepaald lidwoord geworden. Ik kan u verzekeren, dat het een zware slag was. Sindsdien heb ik me niet meer verroerd. En niemand vindt het vreemd, dat ik zo sta.'

*

Hij slikt een paar maal.

'Het zou wel gaan, als dat opschrift veranderd werd. Wat heb ik met de dankbare burgerij te maken? Ben ik koopwaar, ik, een Van Cervinae?'

'Waarom loopt u dan niet weg?'

'Dat kan niet.'

'Waarom niet?'

'Dat kan niet. Ik sta hier al vijftien jaar. Men raakt gehecht aan zijn omgeving. U loopt toch ook niet weg.'

'Ik doe niet anders.'

'Goed, goed. U bent een mens. Maar wij doen dat niet. Daarbij ben ik in een bevoorrechte positie. Hoeveel van mijn familie leeft niet opgesloten in bosjes? U zegt, zij zijn in de vrije natuur. Weet u wat natuur is?'

Ik weet het niet en houd mijn mond. Hij vindt het blijkbaar nodig, dat ik een

antwoord ga zoeken. Kauwend gaat hij door de rozestruiken. Ik loop er achter aan.

'Nou?' zegt hij na een poosje.

Ik bedenk gauw wat. 'De natuur is buiten de stad, de absolute vrijheid, in het bos en het veld.' Zo, nu heb ik in zijn straatje gesproken.

'Dat dacht ik wel. U bent beperkt. Denkt u dat al mijn familieleden, die zogenaamd in vrijheid leven, absoluut vrij zijn? Ook zij die niet in een reservaat opgesloten zitten, zijn afhankelijk van vele bestaansvoorwaarden, zoals voedsel en voortplanting. Geen rozeblaadjes. Dat is luxe. Die absolute vrijheid kunt u wel weglaten. En waarom is de stad geen natuur en een bos wel?'

'Omdat de stad gemaakt is, kunstmatig.'

'Een bos is ook gemaakt, maar niet door mensen. U moet het op mensenwerk gooien, U bent ook natuur, u bent niet door mensen gemaakt.'

Kauwend gaat hij verder. Hij moet me heel dom vinden, bedenk ik. Ben ik een stukje natuur?

'Wat zegt u?'

'Ik zei niets.'

'Jawel, u zei wat doet het ertoe. Ik zal u vertellen wat het ertoe doet. U bent evenveel natuur als ik. Alleen omdat u denkt, dat u meer verstand hebt, noemt u mij natuur. Hier is van de gradatie echter geen sprake. Is een loodgieter minder dan een decorator en waarom? Uw afvoerbuis is mijn voetstuk. Maar u eet natuurlijk geen rozeblaadjes, is het wel?'

*

Ik weet niet wat te zeggen. Waarom probeert hij me te kwetsen? Rustig en zelfverzekerd knabbelt hij zijn blaadjes, van de dankbare burgerij.

'U vindt het misschien een vreemde vraag, maar heeft u een kwartje voor mij?'

In m'n zak vind ik een kwartje. Samen lopen we naar een automaat aan de overzijde van het plein. Hij schopt wat lege zakjes naar buiten en foetert binnensmonds.

'Zal ik het voor u doen?' vraag ik naar zijn hoeven kijkend. Maar dat is niet nodig. Hij doet het kwartje in de gleuf en haalt er een croquet uit.

'Ik ben dol op croquetten, alleen weet ik nooit of ik geen kannibalisme bedrijf. Weet u welk vlees ze er in verwerken?'

'Van een koe, denk ik.'

'Tja, ik geloof wel, dat het verre familie van me is.'

Moedig zet hij zich over dit bezwaar heen. Het smaakt hem heerlijk, zijn zware sik gaat rustig op en neer.

'Het wordt tijd, dat ik opstap,' zegt hij zijn mond afvegend. 'Het is bij tweeën en over een kwartier komt er een agent langs.'

We lopen terug naar het gazon. We spreken niet. Voor zijn voetstuk blijft hij staan en schudt misprijzend zijn kop. Dan neemt hij z'n sprong. Boven aangekomen zegt hij: 'Het was me een genoegen met u kennis gemaakt te hebben.'

Hij zet z'n hoeven in de daarvoor bestemde gaten en kijkt naar de spaarbank.

Op het terras is mijn kuil verdwenen. Ik ga naar huis.

Face of war

De wereldpremière vond plaats in Neurenberg in 1946; onder de bioscoopbezoekers waren vele prominente figuren uit de laatste decennia. Zij hadden ongemakkelijke plaatsen in de beklagdenbank van de rechtszaal: Göring, Hess, Streicher, von Ribbentrop, Keitel, Kaltenbrunner, Rosenberg, Frank, Frick, Funk, Schacht, Doenitz, Röder, von Schirach, Sauckel, Jodl, von Papen, Seyss-Inquart, Speer, von Neurath en Frische.

Amerikaanse en Engelse films over de concentratiekampen die door de geallieerde troepen werden ontzet. Een Russische film — psycholoog majoor G. M. Gilbert beschrijft de film in zijn boek 'Nuremberg Diary': 'Velden vol Russische krijgsgevangenen, vermoord op de plaats waar zij gevangen werden genomen, de martelwerktuigen, verminkte lichamen, guillotines en manden met hoofden: lichamen hangend van lantarenpalen, gevonden bij de herovering van een stad waar de Gestapo actief was geweest; de ruïnes van Lidice; vrouwen, hun doden bewenend — massabegravenissen; verkrachte en vermoorde vrouwen, kinderen met ingeslagen hoofden; de crematoria en gaskamers; de stapels kleren, de balen vrouwenhaar in Auschwitz en Maidanek...'

En er zijn méér films — misschien nog gruwelijker dan die van het eerste uur over het getto van Warschau, over de doden van Guernica, over de atoombom van Hiroshima. Film is nu eenmaal het re-gistratie en re-creatie-middel van deze eeuw.

Genadeloos en zonder mededogen registreert het celluloid de gruwelen van de oorlog. En na de slag re-creëren de regisseurs het slagveld en de protagonisten. De authentieke hoofdrolspelers liggen begraven door heel Europa; gevaarloos nemen Hollywoodacteurs hun plaatsen in.

Soms — heel zelden — dringt een regisseur achter de schermen en vraagt 'waarom?'. Stanley Kramer greep terug op de Neurenberger processen tegen de rechters in Duitsland in zijn 'Judgement at Nuremberg'. Ook hier komen de journaalfilms tersprake en op het doek: 'We zien een Britse soldaat, zakdoek voor zijn neus in een poging zich te behoeden tegen flauwvallen van de stank, een bulldozer bedienen. De gigantische muil van de bulldozer schraapt zijn menselijke lading op.'

Maar aangrijpender dan elke reënscenering is de werkelijkheid. Het zijn de journaalopnamen die ons een inzicht geven in de werkelijke oorlog: in het gezicht van de strijd.

Afstotelijk

Dat is geen aangenaam gezicht — het is afstotelijk. Een medusa-kop en een ieder die er te lang naar kijkt, verandert inwendig in steen. De gruwelen stompden hem af. Een mens is maar in

staat een bepaalde hoeveelheid gruwelen aan te zien. Daarna gaat al het andere langs hem heen. Eén lijk is genoeg, één gehangene is voldoende om ons psychisch en fysiek te wapenen tegen alle volgende gruwelen.

Het vertonen van gruwelen-sec is dan ook niet effectief, niet genoeg, niet eerlijk tegenover het publiek: men moet de opnamen ordenen en voorzien van commentaar. Maar daarmee grijpt men in de historische gang van zaken in. Men recreëert weer en schept een nieuwe werkelijkheid.

Zei een moeder tegen haar jonge zoon, die kennelijk bijzonder werd gegrepen door één van deze compilatie-documentaires: 'Het is toch maar een film...' Maar het is geen film — het is werkelijkheid.

Wat blijft er van die werkelijkheid over als men een nieuwe ordening gaat aanbrengen en commentaar gaat bijvoegen? De mogelijkheden zijn ongelimiteerd. In de montage kan men alles weg laten vallen, alles benadrukken. In het commentaar kan men de accenten verleggen en de beelden een andere achtergrond geven. Heroïsche opnamen uit de Duitse 'Wochenschau' uit 1943 worden luguber en dierlijk met een commentaar anno 1963.

Er zijn de laatste jaren — als gevolg en stimulans (een vicieuze cirkel) van de herlevende interesse in de eerste eeuwheft en in het bijzonder in de jaren '33-'45 — vele semi-documentaires samengesteld over deze periode. '5 minuten over twaalf', 'De Gesel van het Hakenkruis', 'Mein Kampf', 'Eichmann

en het Derde Rijk', 'Opmars naar de Galg', 'The Life of Adolf Hitler' en nu dan 'Face of War'. Producenten: Erwin Leiser, Paul Rotha, Tor Sjöberg, bekenden en onbekenden — allen begaan met en gefascineerd door het lot van de mensen die vielen in de wereldoorlogen.

De kreet 'Nooit meer oorlog!' werd in 1945 overstemd door de vraag 'Hoe was dit alles mogelijk?' Dat laatste pogen de filmmakers uit te leggen. Zij doen dat door authentieke opnamen te rangschikken en te commentariëren naar het patroon dat zij in hun hoofd hebben: ondanks de onveranderlijke authenticiteit van de beelden blijft de film een visie van de maker, van de samensteller.

Immers, een foto van Bethman-Hollweg, Alexander Kerenski, Alfred Krupp, Adolf Hitler zegt — tenzij men een Lombroso-fan is — weinig of niets over de man zélf. Het commentaar en de beelden eromheen maken het portret betekenisvol.

Steeds weer rijst bij de toeschouwer bij het zien van een dergelijke documentaire de vraag: 'Hoe is dit alles mogelijk geweest?' Want alleen als wij de oorzaken kennen, kunnen we een nieuwe uitbarsting pogen te voorkomen. Soms komt een samensteller (Paul Rotha) dicht bij de 'waarheid', bij de essentie van het geheel; vaker verliest de maker zich in zijn stof en wil 'de beelden voor zich zelf laten spreken.' Maar omdat de commentator in hem tóch zijn mond niet kan houden, volgt er een vaag, vertekend, onvolledig en onjuist verhaaltje.

Actie in Korea

OORLOGSFILM

ZONDER

SCENARIO

CANDID-CAMERA

VAN

DE DOOD

Dat was ook het geval bij Sjöbergs laatste film 'Het Gezicht van de Oorlog'. Het is een commentaar vol irrelevante feiten, vol bloemrijke taal, vol vaagheden, vol onvolledigheden. Geen kritiek zonder bewijzen in dit geval, al mag het nauwelijks *filmkritiek* heten.

Misgreep

Commentator was in Zweden professor Eric Holm; een historicus, die er kennelijk geen raad mee wist. De Nederlandse tekst is van A. den Doolaard, die vertelde, dat hij de tekst letterlijk uit het Zweeds had vertaald. Holms fout is de originele, Den Doolaards misgreep is, dat hij — als homo politicus — niet heeft gezien dat deze tekst al de fouten had, die we hiervoor opsomden.

Voorbeelden: (cursieven van mij, HJM)

Oostenrijk verklaart (in de Eerste Wereldoorlog) Servië de oorlog. Commentaar: 'De Russische minister van Buitenlandse Zaken, Sazonow, meent dat Rusland tussenbeide moet komen om Servië te beschermen.'

Dat Rusland om andere dan loyale redenen de oorlog verklaarde, is duidelijk; daarop willen we niet verder ingaan. Voldoende is, dat het commentaar hier drastisch vertekent en oversimplificeert.

Commentaar: 'Frankrijk wil zich wreken voor zijn nederlaag van 1870 en schaaft zich aan de zijde van Rusland. En Engeland volgt dit voorbeeld om Frankrijk te helpen.'

Ook hier zijn de redenen waarom Frankrijk en Engeland aan de wereldoorlog deelnamen, onjuist weergegeven. Als iets dergelijks te gecompileerd is om te commentariëren, láát het dan. Beperking tot de feiten zou hier niéts vertekend hebben.

Italië streeft naar gebiedsuitbreiding. Mussolini moet nieuwe zeges bevechten — in Abessinië.

Commentaar: 'Een goed uitgeruste grote Europese mogendheid valt een primitief en onderontwikkeld land aan. Deze koloniale oorlog brengt Mussolini

een gemakkelijke en goedkope overwinning, maar eerbaar is zij zeker niet.'

Een aantal evidente onjuistheden: alsof het in de agressie-oorlog énié verschil maakt wie wie aanvalt. Het feit dat Italië goed uitgerust en Abessinië primitief was, maakt geen enkel verschil. Het kan dus onvermeld blijven. En misschien was de overwinning gemakkelijk (de meningen daarover zijn zeker verdeeld), maar goedkoop was deze oorlog voor Italië zeker niet. Het kostte vele Italianen uiteindelijk hun gouden trouwringen.

en daarmee is de slag voor de Duitsers verloren.'

'Britten en Amerikanen' is onvolledig, 'snel' is absoluut onjuist en dat 'de slag voor de Duitsers verloren' was, wordt weersproken door de toestand van dat ogenblik. De Duitse nederlaag had meer complexe oorzaken. (Zie o.a. Chester Wilmot: 'The Struggle for Europe').

Producent Sjöberg verklaarde in Amsterdam dat de Hiroshima-opnamen tegen het einde 'nieuw' waren. Dat impliceert dat het merendeel van de rest

Japanse opmars in China

Over het resultaat van de Eerste Wereldoorlog zegt het commentaar: 'De bloem van de Europese jongelingschap ligt in massagraven...'

Alweer: alsof het enig verschil maakt of daar de 'bloem der Europese jongelingschap' inligt, of de ouden-van-dagen van toen.

Het zijn al te veel citaten. Er zijn er nog tientallen te vinden. We haalden ze uit de eerste tien van de veertig pagina's tekst. Verder zoeken heeft geen zin. Deze selectie is tekenend en... vernietigend. Toch nog één citaat. Niet helemaal tevreden met de bewijzen, zochten we vlug nog even naar een voorbeeld van aperte onjuistheid. En vonden het aan het begin van de zesde rol van de film:

De invasie in Normandië. D-Day - 6 juni 1944.

Commentaar: 'De Britten en Amerikanen veroveren snel bruggehoofden,

oude, reeds bekende opnamen waren in een nieuwe samenstelling. De vraag waarom dat nodig was, kon Sjöberg niet beantwoorden.

De Hiroshima-delen zijn zo mogelijk nog aangripende dan de voorgaande stukken. Maar als we zover zijn, zijn we al murw. En wat was Hiroshima? Een fenomeen, dat een heel eigen benadering verdient. Niet het aantal doden telt hier, maar de manier waarop ze werden gedood.

De vraag waarom het draait is: waarom kwam er steeds weer oorlog? Elk betoog tegen de oorlog gebaseerd op de gruwel ervan, gaat van een verkeerd punt uit: het releveert aan de gevolgen en vraagt nié naar de oorzaken.

Maar wat zijn de socio-politieke drijfveren die politici tot oorlog aanzetten? Dat is de vraag waarmee we blijven zitten. Een politieke vraag dus. Daar hebben soldaten niets mee te maken.

HENK J. MEIER

Notities bij een nota

Zoals de lezers misschien weten heeft de minister in december 1961 in de Tweede Kamer verklaard dat hij aan de gebleken behoefte aan humanistische verzorging in de krijgsmacht (zulks naar aanleiding van de enquête die door het Humanistisch Thuisfront was gehouden) zou moeten voldoen en dat hij met het oog op de praktische uitwerking van deze zaak in contact zou treden met het Humanistisch Verbond.

Vanuit de Tweede Kamer is toen de wens naar voren gekomen (Magister Stokman namens de KVP-fractie) dat er een commissie zou komen die de moeilijkheden en problemen verbonden aan de praktische verwezenlijking van de humanistische geestelijke verzorging in de krijgsmacht nader zou bestuderen.

De minister heeft deze commissie inderdaad in het leven geroepen. Ze bestond, behalve de ambtelijke voorzitter en secretaris, uit zes leden van christelijke huize en drie humanisten. Deze commissie heeft op 5 maart 1963 het laatste van haar adviezen bij de minister ingediend. De thans verschenen nota aan de Tweede Kamer bevat dan ook de adviezen van de commissie als bijlagen.

Het belangrijkste deel van de nota bestaat uiteraard uit de overwegingen die de minister n.a.v. deze adviezen aan de Tweede Kamer aanbiedt. Deze overwegingen behelzen de volgende gedachten:

1. De instituering van de humanistische geestelijke verzorging zal — in overeenstemming met die van de godsdienstige geestelijke verzorging — bij koninklijk besluit dienen te geschieden. Hieruit volgt dat het instituut ook niet anders dan bij koninklijk besluit zal kunnen worden opgeheven.

2. Uit het behoeftecriterium vloeit voort, dat de geestelijke verzorging vanwege het Humanistisch Verbond alleen zal gelden voor hen die daaraan behoefte hebben en die deze behoefte kenbaar maken. Dit zal voor meerderjarigen dienen te geschieden door een schriftelijke verklaring van henzelf en voor minderjarigen door een schriftelijke verklaring van hun ouders of voogden.

3. De pastorale receptie, waaronder wordt verstaan de ontvangst door een godsdienstig geestelijk verzorger van ieder die in militaire dienst komt, zal niet van toepassing zijn op die militairen die meerderjarig zijnde zelf en minderjarig zijnde voor wie hun ouder(s) (heeft) hebben verklaard op geestelijke

verzorging vanwege het Humanistisch Verbond prijs te stellen; doch zal vanzelfsprekend blijven gelden voor alle andere militairen.

4. Op grond van de gehouden enquête meent de minister dat er aanleiding is om over te gaan tot de aanstelling van een hoofd-raadsman en vier raadslieden (raadsman is de benaming van een geestelijk verzorger van het Humanistisch Verbond) voorshands voor een periode van drie jaar.

5. De minister meent dat uniformering van de hoofd-raadsman en de raadslieden

In een vorig nummer van Ego (no. 11, maart 1963) hebben we uiteengezet wat humanistische geestelijke verzorging in het algemeen is. Sindsdien heeft de minister van Defensie, Zijne Excellentie ir. S. H. Visser, een nota over deze zaak gestuurd aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Dit betekent dat de kwestie van de humanistische geestelijke verzorging in de strijdkrachten in haar laatste, politieke en beslissende fase is gekomen.

In bijgaand artikel willen we de lezers van Ego de gedachten van de minister van Defensie (zoals die in genoemde nota voorkomen) weergeven en er enkele gedachten onzerzijds aanverbinden.

den noodzakelijk is om zelfs de schijn van enige discriminatie te vermijden.

6. De bezoldiging, gelijkstelling in rang en uniformering en andere dienstvoorwaarden van de hoofd-raadsman en de raadslieden dienen te worden geregeld overeenkomstig de voorschriften geldende voor de godsdienstige geestelijke verzorging met dien verstande, dat de hoofd-raadsman in rang dient te worden gelijkgesteld met luitenant-kolonel.

7. De vredesorganisatie van het instituut (de minister meent dat de positie van de raadslieden in oorlogstijd nog nader zal moeten worden bezien) zal voorshands slechts globaal kunnen worden vastgesteld. Zij zal de eerdergenoemde hoofd-raadsman en vier raadslieden omvatten. Deze zullen eenvoudigheidshalve, voor wat hun bezoldiging en uniform betreft, allen worden geacht

tot de Koninklijke Landmacht te behoren. In de organisatie zal echter duidelijk tot uitdrukking worden gebracht, dat zij zijn bestemd om ook bij de andere krijgsmachtdelen hun taak te vervullen. In een later stadium kan worden overwogen of een splitsing van de organisatie naar zee-, land- en luchtmacht — hetgeen o.a. met het oog op de uniformkleding van betekenis kan zijn — gewenst is.

8. Langs de normaal gebruikelijke kanalen waarlangs mededelingen worden gedaan voor alle militairen worden gedaan, kunnen de in dienst zijnde militairen over de instelling van de geestelijke verzorging vanwege het genootschap het Humanistisch Verbond alsmede over de voorwaarde om daaraan deel te nemen, worden ingelicht. Nader zal worden bezien of de toekomstige dienstplichtigen via het blad 'In Dienst' tijdig voor opkomst in werkelijke dienst van een en ander op de hoogte kunnen worden gesteld.

9. De beperkingen die de minister stelt aan de humanistische geestelijke verzorging zijn dezelfde die ook gelden voor de godsdienstige geestelijke verzorging. Uiteraard geldt als eerste eis dat zij niet in strijd mag komen met de eisen van openbare orde en goede zeden en met binnen de krijgsmacht geldende regelen. Voorts dat zij zich beperkt tot eigen terrein en derhalve niet treedt op terreinen die aan andere instanties zijn toegewezen zoals de gezondheidszorg en de sociale zorg.

10. Bij de indienstneming van de hoofd-raadsman op vorengenoemde dienstvoorwaarden zullen voorts regelingen van huishoudelijke en administratieve aard dienen te worden getroffen om het de hoofd-raadsman mogelijk te maken zijn arbeid te verrichten. Op een nader in overleg met het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond en de hoofd-raadsman te bepalen tijdstip zullen, op soortgelijke wijze als de hoofd-raadsman, de raadslieden in dienst kunnen worden genomen.

Waar zijn we aan toe?

In deze tien punten is (zoveel mogelijk met de woorden van de minister zelf) een samenvatting gegeven van de voornaamste gedachten van de nota. Waar zijn we nu aan toe?

In de eerste plaats dient men te bedenken dat de minister door deze nota de Tweede Kamer de gelegenheid wil geven, naar goed parlementair gebruik, om zich over zijn plannen ten deze uit te spreken. Eerst daarna zal het betref-

fende koninklijk besluit tot invoering van de humanistische geestelijke verzorging in de krijgsmacht kunnen worden uitgevaardigd.

Nu zijn er op 15 mei verkiezingen. (Dit artikel werd geschreven op 25 april.) Dat betekent dat er waarschijnlijk in juni een nieuwe Tweede Kamer zal optreden en korter of langer daarna een nieuw kabinet. Nu deze nota bij de Tweede Kamer is, zal ze echter in ieder geval op de een of andere wijze behandeld moeten worden. Niemand kan thans echter zeggen op welk tijdstip dat zal gebeuren.

Redelijkerwijze mag echter worden gesteld dat de nota in de tweede helft van het jaar zal worden behandeld en dat maximaal drie maanden daarna de hoofdzaak kan worden aangesteld en wellicht weer drie maanden daarna de raadslieden.

Aan verdere voorspellingen durf ik me niet te wagen maar een ieder kan nu wel zo ongeveer berekenen wanneer de humanistische geestelijke verzorging in de krijgsmacht werkelijkheid kan worden. Het is natuurlijk pech dat we nu net met de verkiezingen voor de deur zitten maar daar is niets aan te doen. Een andere vraag is of deze nota naar de zin is van de humanisten. Ik moet dan stellen dat we sommige dingen zeker anders hadden gewild. Met name het feit dat meerderjarige militairen schriftelijk moeten verklaren en de ouders van minderjarige militairen eveneens schriftelijk voor hun zoon moeten verklaren dat zij humanistische geestelijke verzorging wensen terwijl een dergelijke verklaring niet wordt gevraagd van hen die een godsdienstige geestelijke verzorging wensen acht ik zeer bedenkelijk. Ik ben ervan overtuigd dat dat in de praktijk juist de discriminatie zal brengen die de minister op andere punten wil voorkomen.

Ik weet echter, en wie de bijlagen van de nota wil bestuderen kan dat ook weten, dat de kerken tot een andere, billijker methode van werken niet bereid waren.

Het best zou m.i. zijn geweest als de militaire overheid naar alle toekomstige militairen een formulier had gestuurd waarop zij zelf of hun ouders hadden kunnen invullen welke geestelijke verzorging zij wensten. Dan was er een voor alle militairen gelijke regeling geweest. Maar de kerken hebben dat nadrukkelijk niet gewild.

In een democratisch land is het nu een-

maal zo dat partijen met elkaars mening moeten rekening houden. Wie dat niet wenst, wenst in feite de democratie niet. Er is dus op dit punt gezocht naar een compromis en er is iets uitgekomen dat voor de humanisten bepaald niet bevredigend is.

Andere punten van de nota van de minister zijn daarentegen wel bevredigend voor de humanisten.

Er komt bij dat de regeling van de schriftelijke verklaring veel lijkt op de regeling die geldt voor het bezoek aan het Humanistisch Vormingscentrum en dat de praktijk ons heeft geleerd dat deze regeling wel onaangenaam is maar geenszins de ontwikkeling en groei van ons werk heeft kunnen tegenhouden.

Ik wil daar graag nog iets aan toevoegen.

De humanisten en de met het humanisme sympathiserenden vormen heel duidelijk een minderheid in ons volk. In en buiten Europa ziet men maar al te vaak dat met minderheden weinig of geen rekening wordt gehouden.

Het is ronduit verheugend dat de kerken op redelijke wijze hebben willen medewerken aan de totstandkoming van een instituut van geestelijke verzorging dat gegrond is op een gedachte die de christenen op grond van hun eigen principes verwerpelijk vinden. Zelfs al zijn daar dan wel enkele 'schönheitsfehler' bij gemaakt.

Indien straks de volksvertegenwoordiging in meerderheid akkoord gaat met de inhoud van de ministeriële nota (en m.i. is dat hoogstwaarschijnlijk) dan is opnieuw het bewijs geleverd dat Nederlanders, hoe verschillend van inzicht ze ook mogen zijn, op een democratische wijze met elkaar kunnen en willen om-

gaan. Alleen al op deze grond is het verschijnen van deze ministeriële nota een gelukkig verschijnsel in ons geestelijk en politiek leven.

Ik meen dan ook dat we, ondanks vele bezwaren, de minister van Defensie dankbaar mogen zijn voor zijn nota. Wij hadden wel gewenst dat de minister deze zaak wat vroeger in zijn amtsperiode had ter hand genomen. Dat had betekend dat de kwestie nog geheel tot een einde had kunnen worden gebracht onder het bewind van deze regering. Dat heeft niet zo mogen zijn en dat is jammer.

Ik wil echter wel nadrukkelijk uitspreken dat deze minister, toen hij voor zich zelf eenmaal een standpunt had ingenomen, op een standvastige wijze heeft medegeholpen om een moeilijke zaak tot een voor alle partijen bevredigend einde te brengen.

In allerlei instituten die door de overheid worden beheerd is de humanistische geestelijke verzorging reeds sinds jaren een feit. De krijgsmacht vormde daarop, om allerlei redenen, een grote en belangrijke uitzondering. De politiek die de minister van Defensie heeft gevoerd, heeft nu ook op dit terrein een redelijke oplossing in zicht gebracht. Wij zijn hem daar dankbaar voor.

Ten slotte: wij zullen de lezers van Ego op de hoogte houden van wat er nu verder gaat gebeuren.

De volksvertegenwoordiging en de pers zullen over deze zaak spreken. Wij zullen in de komende nummers van Ego aandacht besteden aan deze uitspraken. En verder hopen we in de komende maanden wat meer te kunnen uitweiden over de praktische plannen die wij met de geestelijke verzorging in de krijgsmacht hebben.

H. LIPS.

HUMANISTISCH VORMINGSCENTRUM 'HET COORNHERTHUIS'

Hoofdstraat 84 — Driebergen

In het Coornherthuis worden regelmatig bezinningsbijeenkomsten gehouden voor militairen.

Er wordt daarbij gesproken over allerlei levensvragen. Daarnaast zijn er boeiende programma's over hedendaagse kunst.

Iedere militair kan hiervoor uitzonderingsverlof krijgen.

Wie iets gevoelt voor deelname aan zo'n bijeenkomst vulle het onderstaande formulier in en sture het op naar het Coornherthuis.

Ondergetekende (naam, voorletters, rang)

..... (landmacht/luchtmacht)

Registratienummer

Onderdeel

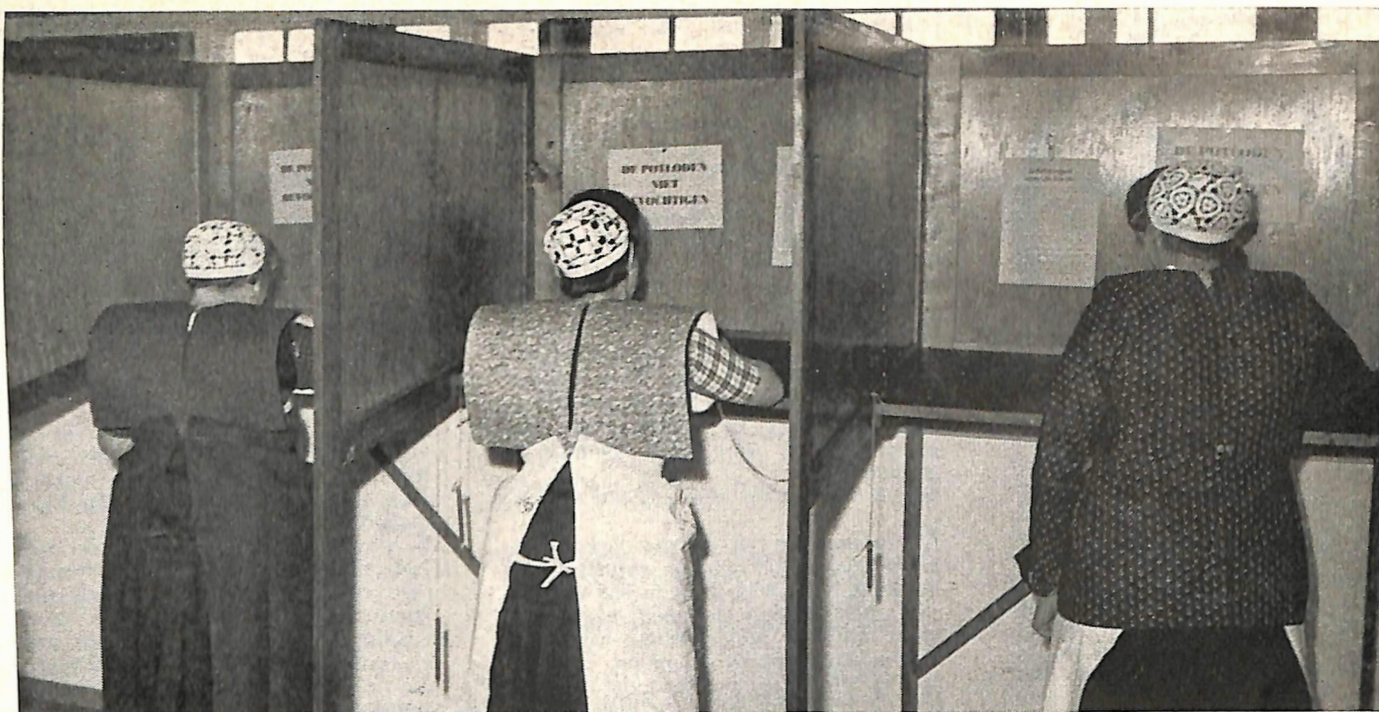
Gelegerd te

..... (volledig militair adres)

wenst deel te nemen aan een Vormings- en Bezinningsbijeenkomst van het Humanistisch Thuisfront in het Coornherthuis te Driebergen in de maand

..... (maand van deelname).

Handtekening:

VERHOUDING VOLK-KRIJGSMACHT:

Hoeveel invloed heeft de dienstplicht op de verhouding leger-volk? Hoever werkt het leven in militaire dienst door in de mening die het volk, voorgelicht door zijn dienstplichtigen, is gaan huldigen over het militaire apparaat?

Deze beide vragen werden gelicht uit een bijdrage van de hand van Rudi Jans in EGO van januari 1963. Het zijn niet zo maar twee academische kwesties, gesteld door een of ander — logisch — student in militaire dienst. Rudi Jans raakt hiermede het zo moeilijke maar belangrijke probleem van de verhouding volk—krijgsmacht misschien wel tot in de kern.

Hij staat daarin zeker niet alleen. Artikelen in velerlei tijdschriften, week- en dagbladen werden de laatste halve eeuw aan dit vraagstuk gewijd en er verschijnen er nog steeds. Romans, dissertaties en scripties behandelden, direct of indirect, dit thema; brochures, rapporten en in geschriften vastgelegde discussies zagen, vooral de laatste tien jaren, het licht.

Tegen de achtergrond hiervan is de bijdrage van Rudi Jans een symptoom, evenals de Stichting Volk en Verdediging, een uit particulier initiatief geboren instelling — evenzeer niet de eerste op dit gebied of op terreinen aan de verhouding van volk en strijdkrachten nauw verwant. Ook in het buitenland werd en wordt aan de verhouding van het volk en zijn strijdkrachten de nodige aandacht besteed. Maar een vergelijking met andere landen en met wat in andere landen over hetzelfde probleem is geschreven, is niet eenvoudig. Elk land staat op geheel andere wijze tegenover dit vraagstuk en zelfs landen waarvan het volkarakter min of meer aan het onze verwant is, staan

door de historie op een geheel ander standpunt.

Het verband 'Volk en strijdkracht' — waarin de beide vragen door Rudi Jans gesteld, liggen gebed — is een dynamisch proces; een ontwikkelingsgang, die bovendien deel is van andere processen en die derhalve nimmer op zich zelf staat.

Van dit proces kan alleen maar een terugblik gereconstrueerd worden en een momentopname getroffen. Vele factoren van internationale, technische tot religieuze aard toe, hebben dit proces in groei en ontwikkeling beïnvloed en beïnvloeden het nog steeds. Daarbij komt nog dat in de negentiende eeuw groei en ontwikkeling een additief proces, een zonder meer toevoegen van nieuwe elementen aan een bestaand geheel, was.

Thans zien wij dat wetenschappelijk anders. Als er nieuwe elementen in een bestaande structuur worden opgenomen, dan veranderen zowel de inhoud als de bestaande structuur, om zich tot een nieuw geheel te groeperen. Dit is geen continu-proces, doch het verloopt veelal schoksgewijs. Het wordt gekenmerkt door de ontwikkeling: integratie—desintegratie—reïntegratie. Dit kost in de meerderheid der gevallen nogal wat tijd en roept spanningen op. Twee voorbeelden hiervan volgen ter illustratie:

De ervaringen van twee wereldoorlogen, de koude oorlog en vooral de drei-

ging van de atoombom hebben niet alleen in ons land, de vrede sterker tot een primaire behoefte gemaakt. De belichaming van de veiligheid of voor sommigen onveiligheid, komt o.m. tot uitdrukking in de aanwezigheid van de militair in onze samenleving. Hij is zowel symbool van de vrede als van de oorlog.

Bewust en onbewust is daardoor de soldaat, die lange tijd in de marge der maatschappij werd gezien, thans meer centraal komen te staan, zowel in militaire, als bij sommige groepen ook in antimilitaire zin.

Het tweede voorbeeld heeft betrekking op verandering in het leiderschap. Bij de organisatie, ook de militaire, komt in de huidige tijd meer het accent op de onderlinge samenwerking en minder op de gezagsverhoudingen te liggen. Samenwerking en het dragen van verantwoordelijkheid worden thans als een behoefte en een noodzaak gevoeld, omdat het oude patroon van leiding geven, waarbij de leider de deskundige was op alle gebieden, steeds meer vervangen wordt door de leider als coördinator van diverse specialisten op een gezamenlijk doel.

Er ontwikkelt zich een nieuwe structuur, waarbij onderlinge samenwerking, horizontaal en verticaal, sterker noodzakelijk wordt om de steeds ingewikkelder wordende differentiatie in de organisatie te kunnen besturen.

De beide vragen van Rudi Jans, die vooral naar een antwoord zoeken in de richting van problematiek in het leven en de sfeer in de militaire dienst, zijn daarom wel gemakkelijk gesteld, doch de beantwoording is niet zo een-

voudig. Het siert de heer Jans, dat hij zich hier wel degelijk van bewust is. Ook de pas in het leven geroepen Stichting Volk en Verdediging moet ervoor waken in een jeugdig enthousiasme de zaken te simplificeren of vanuit te weinig ervaringsfeiten panklare oplossingen of gewogen kritiek te geven.

Moge wederom een tweetal voorbeelden toelichten, waarmede men bij de beantwoording van deze vragen, die, zoals gezegd, ook deel uitmaken van de problematiek van de verhouding volk-krijgsmacht, zoal rekening te houden heeft.

Door de steeds verder gaande mechanisering en zelfs automatisering, en de daarbij optredende wijzigingen in strategie en tactiek zijn de strijdkrachten genoodzaakt gestadig om te bouwen. Dit vereist veel voorbereidend werk terwijl tevens de bestaande organisatie om wille van de paraatheid gehandhaafd dient te blijven tot de nieuwe organisatie in een effectief stadium kan treden.

Voeg daarbij, dat deze paraatheid betekent voorbereid te zijn op oorlog, waarin het doodsgevaar een sterke discipline eist, dan wordt het begrijpelijk

met zijn positieve en negatieve kanten, aan de ingewikkeldheid en jachtigheid van onze hedendaagse samenleving, aan een zeker verlies van normen en tegelijk een zoeken naar deze, aan een vroeger lichamelijk en later geestelijk volwassen worden, aan het praktisch idealisme van de hedendaagse jeugd en aan het generatieverschijnsel, aan de grotere technische belangstelling en kennis, enz., enz.

Met dit alles wordt bij de strijdkrachten weliswaar in toenemende mate rekening gehouden, doch men wil meer en men wil dit versneld zien. Dat er voor de dienstplichtige een omgeving geschapen dient te worden waar hij in de groep en mede door de groep tot militair moet kunnen rijpen, wordt nogal eens over het hoofd gezien.

Het is bij de huidige vorm van oorlogvoering niet in de eerste plaats een kwestie van 'soldaat maken' doch van militair zijn en zich verbonden weten met de zichtbare en onzichtbare groepen van strijdmacht en volk. Het soldaat zijn is in de huidige tijd meer een kwestie van het hart, dan een van hoofd en hand, waarbij de combinatie van de eerste twee steeds belangrijker wordt.

Evenzeer als voor Rudi Jans, zijn de beide meermalen genoemde vragen uiterst belangrijk voor de Stichting Volk en Verdediging. De beantwoording ervan is een zaak die veel zorg vereist, enerzijds omdat de materie een ingewikkeld karakter vertoont, dat mede door sociologisch en psychologisch onderzoek benaderd dient te worden, anderzijds omdat er voor het Westen en meer speciaal voor iedere Nederlander zoveel aan vastzit, niet alleen voor wat het militair zijn, maar ook voor wat het mens zijn in deze tijd betreft.

Dat daarbij alle zijden bezien dienen te worden, spreekt voor zich zelf. De bovengeschetste korte beschouwingen door mij in deze bijdrage in EGO gegeven, zijn dan ook niet alleen zeer onvolledig, maar ook subjectief en bovendien slechts illustratief.

Dat de redactie van EGO in haar 'Hoor en wederhoor' deze belangrijke vragen aan de orde heeft willen stellen, strekt haar tot eer en bewijst nog eens te meer, dat er onder de jongeren wel degelijk belangstelling is voor deze materie, waarbij zij zich nauw betrokken voelen.

DRS. J. M. M. HORNIX

EEN DYNAMISCH PROCES

dat én organisatorisch én in disciplinaire verhoudingen de strijdkrachten naar karakter fundamenteel onderscheiden zijn van b.v. die in een onderneming, een vereniging of in het gezin.

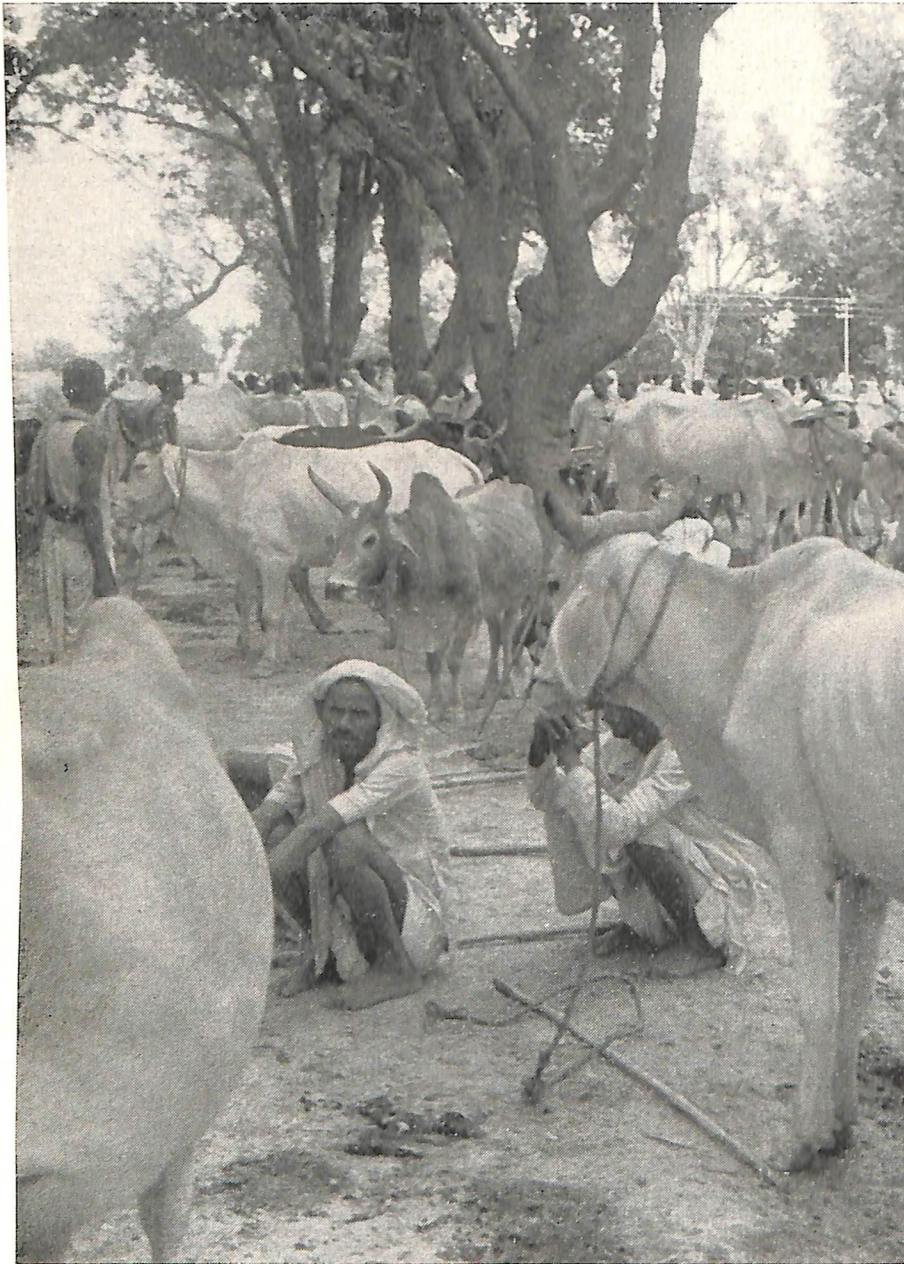
Van een volledig aanpassen van b.v. de legerstructuur aan de moderne maatschappijstructuur kan dan ook om bovengenoemde redenen geen sprake zijn. Hiermede is geenszins gesteld dat er b.v. door modern personeelsbeleid, door een de hedendaagse jeugd meer aansprekende vorm en vooral zingeving van de discipline, niet een meer op elkaar afgestemd zijn van beide structuren bewerkstelligd zou kunnen worden. Hetgeen bovendien zou bijdragen om de kloof tussen volk en krijgsmacht te verkleinen alsmede om tot een betere vorming van de soldaat als mens te geraken.

Het tweede voorbeeld stelt de zaken vanuit een geheel andere kant. Te weinig wordt bij de krijgsmacht rekening gehouden met de moderne jeugd. Even gemakkelijk als van de zijde van de jeugd nogal eens gesteld wordt, dat het leger werkt met verouderde organisatorische en disciplinaire beginselen, zo kan men van sommige militaire leiders vernemen dat de jeugd van heden ten dage in het geheel niet anders is dan vroeger; een andere benaderingswijze in vorming en training b.v., is derhalve niet noodzakelijk.

Evenals er fundamentele zijden bestaan voor de organisatie en de discipline in de krijgsmacht, zo mag men ook stellen dat de huidige jeugd op wezenlijke punten verschilt van deze van voor de oorlog. Men denke slechts aan langere leerplicht, aan de welvaartsstaat

India: het grootste democratische experiment

Enige tijd geleden hebben in dit blad een aantal artikelen gestaan van de hand van Rudi Jans, prof. Samkalden en mr. Oud, die de democratie tot onderwerp hadden. Uit de discussie kwamen een drietal punten naar voren die voor het volgende van belang zijn:

1. de democratie heeft vele nadelen, maar de voordelen wegen daar ruimschoots tegen op;
2. de democratie kan alleen tot bloei komen in een klimaat van geestelijke verdraagzaamheid en
3. democratie moet geleerd worden.

Aan het eind van het koloniale tijdperk deed zich het merkwaardige verschijnsel voor dat een aantal westerse landen, die hier tevoren nooit zo verschrikkelijk voor geijverd hadden en die meestal gedwongen waren hun overzeese gebiedsdelen over te dragen, pogingen in het werk stelden om de pas onafhankelijk geworden landen met een democratische regering van start te doen gaan.

Een enkele uitzondering daargelaten, staat de democratische regeringsvorin de westerse landen als de meest acceptabele voor ogen en het streven is er duidelijk op gericht de regeringen van de nieuwe ontwikkelingslanden op westerse, democratische begrippen te grondvesten.

Een loffelijk streven, waar niets dan goeds van te vermelden valt, alleen... Het vermag ons nauwelijks te verbazen dat het democratische experiment in de meeste jonge landen om een veelvoud van historische, sociologische, religieuze en andere redenen schipbreuk heeft geleden. Een van de weinige landen waar het sedert het allereerste begin van de onafhankelijkheid en met voortdurend succes is gelukt, is India.

De democratie moet geleerd worden. En de Indiërs hebben de democratie geleerd en zijn nog steeds bezig te leren. Toen aan het eind van de vorige en het begin van deze eeuw een groot gedeelte van de intellectuele bovenlaag van het land naar Engeland trok om te studeren, vatte men grote bewondering op voor het Engelse regeringssysteem. Deze bewondering was zo groot dat de wereldlijke leiders van de toen nog jonge onafhankelijkheidsbeweging zich afvroegen waarom men een soortgelijk systeem niet in India kon toepassen.

Het zou te ver voeren om de lange, stap voor stap bevochten onafhankelijkheid tot in de finesses te gaan beschrijven, maar een van de merkwaardigste feiten hiervan is toch wel dat de drang naar zelfbestuur voor een groot deel mede werd ingegeven door het parlementaire stelsel van de overheerser, dat men graag op zich zelf toegepast wilde zien.

Verdraagzaamheid

De democratie kan alleen tot bloei komen in een klimaat van geestelijke verdraagzaamheid. En behalve enkele tragische uitwassen in het verleden zijn de Indiërs bijzonder verdraagzaam.

Het aantal religieuze stromingen dat naast en door elkaar leeft, is niet op de vingers van één hand te tellen. De zogenaamde 'communal riots', de onlusten tussen Hindoes en moslims vinden in negen van de tien gevallen hun oorsprong in onvolwassen en onverantwoordelijke studentenkringen. En ver-

der mag niet vergeten worden dat de Hindoes eeuwenlang door de moslims overheerst zijn geweest en dat het daarbij niet bepaald zachtzinnig is toegegaan.

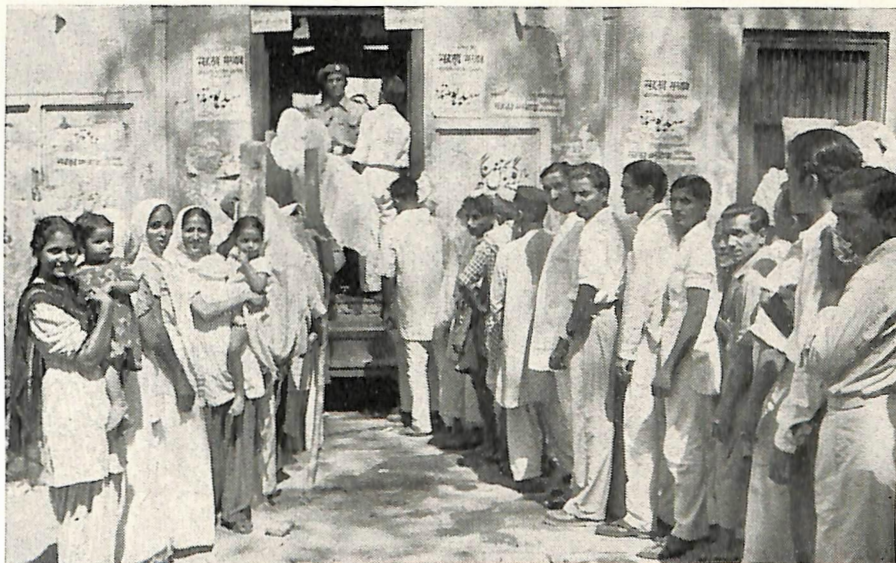
De Hindoes zelf moeten zich strikt aan vier hoofdpunten van het geloof houden en verder zijn ze vrij om te denken en te geloven wat ze willen. De verschillende godsdienstige en filosofische richtingen binnen het hindoeïsme zijn dan ook ontelbaar.

Afgezien van zeer ernstige economische en militair-politieke internationale obstakels is de geestelijke bodem van het land rijp voor de democratie. Het is misschien wel interessant om een vergelijking te trekken tussen India en Pakistan voor zover het het democratische experiment betreft.

Beide landen zijn met dezelfde mogelijkheden en vanaf hetzelfde uitgangspunt gestart. India is met vallen en opstaan op weg naar een democratie in de Westeuropese zin van het woord; Pakistan had binnen tien jaar een militaire dictatuur. Moeten we de oorzaak hiervan zoeken in de religie; in de onverdraagzaamheid van de islam? Met het oog gericht op de Arabische wereld zou je haast zeggen van wel.

Het Indiase regeringsstelsel is een merkwaardige kruising tussen de Europese democratie en de Noordamerikaanse. Aan de ene kant vindt men een unie van staten elk met hun eigen vertegenwoordiging en een federale regering die het land als geheel bestuurt en aan de andere kant valt het onmiddellijk op dat de uitvoerende macht niet berust bij de president, zoals in de VS, maar bij de premier, zoals in de meeste Europese democratieën gebruikelijk is.

De verschillende vertegenwoordigende lichamen worden op de Engelse manier d.w.z. door middel van getrapte verkiezingen gekozen. Men kiest in India in de eerste plaats mensen, geen

Kiezers in Delhi.

ideeën. De kandidaten moeten natuurlijk wel bepaalde idealen vertegenwoordigen, maar de persoon is heel belangrijk. Dit vindt voor een groot deel zijn oorzaak in de Indiase sociale verhoudingen en familiebanden, die veel sterker zijn dan bij ons. In India moet je iemand kennen. Ken je niemand, dan besta je niet en je zult er nooit iets voor elkaar krijgen. Technisch doet het Indiase kiesstelsel sterk Engels aan, maar gevoelsmatig heeft het weer veel meer weg van de Nederlandse verhoudingen. Geen tweepartijstelsel, zoals in Engeland, maar een aantal grote partijen met ontelbare splinterpartijen.

Een jaar geleden werd voor de derde maal sinds de onafhankelijkheid gestemd; de grootste democratische krachtmeting van de wereld. En voor de derde achtereenvolgende keer bleek dat afstand, klimaat en analfabetisme

geen onoverkomelijke hinderpalen voor de gewone man en vrouw zijn om vrij hun stem uit te brengen.

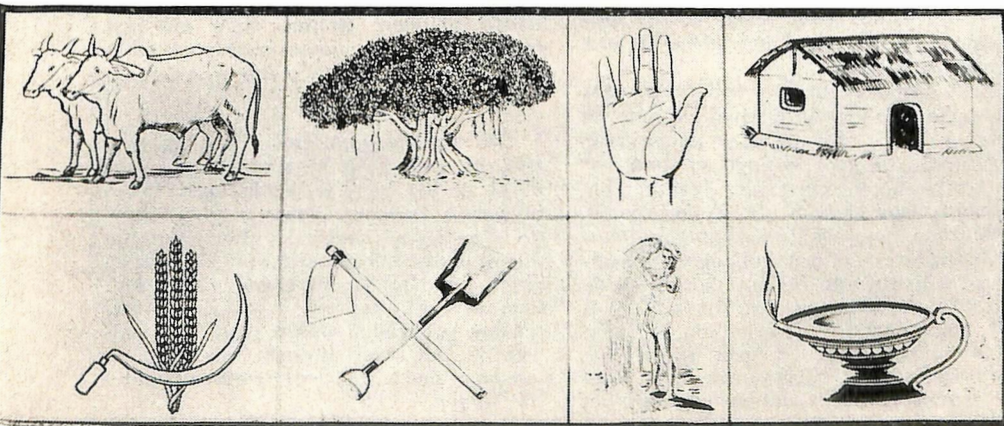
Toen in het noorden en oosten van het land de wind nog door de bergpassen joeg en in het voetgebergte van de Himalaja de sneeuw hoog opgetast lag, verlieten velen hun primitieve hutten om zich op weg te begeven naar de stembureaus, die dikwijls vele kilometers van hun woonplaats verwijderd lagen. In het zuiden trotseerden de kiezers in lange rijen urenlang de zon, terwijl de lange trotse bewoners van Rajastan, met hun vrouwen op kamelen achter zich aan, naar de als stembureaus dienstdoende leger tenten trokken, die her en der in de beschutting van groepjes armetierige kale bomen in de dorre stoffige woestijn stonden.

Er waren 210 miljoen kiesgerechtigden in 1962 tegen 173 miljoen in 1952, toen 88,6 pct. hun stem uitbrachten. Vorig jaar lag dit percentage nog hoger, mede dank zij het feit dat de dorpen de laatste jaren meer worden opengelegd, waardoor ook het politieke bewustzijn groeit.

Het aantal stembureaus werd bij de laatste verkiezingen opgevoerd tot meer dan een kwart miljoen — voor elke 900 kiezers één — die voor het eerst zodanig over het land verspreid waren, dat de meeste kiezers niet meer dan één of twee kilometers hoefden te lopen.

Het oorspronkelijke plan om de verkiezingen op één dag te houden moest men opgeven, omdat het land daar doodeenvoudig veel te groot voor is. De termijn van een week die men er voor nodig had, bracht al genoeg organisatorische moeilijkheden met zich mee. Maar toch was het al een enorm

Stemmen op ossen, hutten en lampen.

De democratie bij de mensen thuis brengen.

me verbetering, vergeleken met de negentien dagen die men bij een vorige gelegenheid nodig had.

Er werden wel twee andere, voor India revolutionaire, nieuwe stemprocedures ingevoerd. Voor het eerst werd gewerkt met stembiljetten waarop de kiezer zijn partij kon aankruisen. Voorheen werd gebruik gemaakt van stemtrommels, waarop het symbool van de partij was afgebeeld en waarin dan de kiezers hun stembiljet konden werpen. Een nogal kostbare aangelegenheid gezien het grote aantal partijen, waarvoor dus in elk stembureau een trommel moest staan. De nieuwe methode bespaarde meer dan twee miljoen stemtrommels.

Aangezien 73 pct. van de kiesgerechtigden analfabeet is en niet in staat om de naam van hun partij en kandidaat te lezen, verschilt het Indiase stembiljet wel enigszins van onze gedrukte lijsten. Het is meer een soort beeldroman.

Over het algemeen is het toetreden van de verschillende Indiase partijen al een halve verkiezingsstrijd. Er worden slechts partijen toegelaten die bij de laatste verkiezingen minstens drie procent van de stemmen behaalden. (Dit laatste geldt natuurlijk ook voor onafhankelijke kandidaten, die, wanneer zij het niet halen, hun borgsom verspelen.)

Partijen mogen geen symbolen gebruiken die religieuze of nationale associaties kunnen oproepen, zoals bij voorbeeld Gandhi's spinnewiel of de heilige koe. Er werden dus vrij willekeurige symbolen ontworpen: een vijfpuntige ster voor de Swatantra (de conservatieve partij, die voornamelijk

wordt gevormd door het zakenleven en de industrie), een ladder voor de mohammedaanse Liga, twee trekossen en een juk voor Nehroes Congrespartij en een hut voor de socialist. Bij anderen kwamen de symbolen echter vrij dicht bij de gevoelsassociaties: de lamp van de rechts-orthodoxe Jan Sangh leek veel op de traditionele tempellampen; de Hindoe-Mahasabha, uit wiens fanatiek-religieuze rijen Gandhi's moordenaar voortkwam, heeft een ruiter te paard, en de communisten kruisten voor de variatie korenaren in plaats van een hamer met de sikkel.

'Fair play'

Ondanks de grote moeilijkheden blijken de Indiase verkiezingen in de praktijk vrij goed te verlopen. Het percentage ongeldige stemmen ligt onder de drie; een opmerkelijke prestatie voor een land waar driekwart van de kiezers analfabeet is. Er zijn geen ernstige klachten over het vervalsen van stemmen en om te voorkomen dat kiezers hun stem twee keer komen uitbrengen, wordt de hand gemerkt met onuitwasbare inkt.

Er wordt dus terdege gestreefd naar 'fair play'. Wie verder twijfelt aan de echtheid van de Indiase democratie, heeft ook dit keer kunnen ervaren dat de verkiezingen geen van tevoren beklonken zaak is van de Congrespartij.

Met de nog pas bevochten onafhankelijkheid vers in het geheugen behaalde deze partij van de populaire Nehroe 47 pct. van de stemmen. In 1957 was dit percentage al gedaald tot 45 pct. in 1962 was het niet veel meer. De overweldigende zetelmeerderheid van de Congrespartij is het gevolg van het systeem van getrapte verkiezingen en

van de enorme versplintering van het Indiase politieke front.

Zoals alle politieke partijen faalt ook de Congrespartij op vele punten, maar één ding neemt zij bijzonder serieus, nl. de democratie. Ik heb in Delhi een uitvoerig gesprek gehad met mrs. Indira Gandhi, Nehroes dochter en spreekbuis en over het algemeen beschouwd als degene die zijn denkbeelden het helderst weergeeft. Zij zei:

'Kijk eens, wij proberen de democratie op het laagste niveau ingang te doen vinden, dat wil zeggen op dorpsniveau. Wij proberen de mensen op te voeden tot democratie en hun bij te brengen dat zij niet alleen rechten maar ook plichten hebben.'

En op mijn vraag of zij en de Congrespartij en Nehroe niet vonden dat de democratie de economische vooruitgang vertraagde:

'Ik geloof niet dat andere landen met een andere regeringsvorm economisch sneller vooruitgaan dan India. Oppervlakkig misschien, ze hebben misschien schonere straten, maar wij met onze democratie gaan langzaam maar zeker en we leggen solide fundamenteen.'

Eén van de maatregelen die in staat zijn de democratische grondslagen voor altijd in het land te verankeren, is de invoering geweest van de zogenaamde Panchayat Raj, de democratische dorpsraden. Deze grijpen duizenden jaren in India's geschiedenis terug, naar de tijd van de Vedas. Ze omvatten het platteland en het platteland omvat 80 pct. van India's bevolking en vandaar moet de democratie uiteindelijk komen.

FRANS VAN MASTRICT

DE

WASSERETTE

ook voor mannen...

Wie is er weleens in een 'Wasserette' geweest?

Nee — geen wasserij en geen Was-o-matic, waar je de boel vuil heenbrengt en de volgende dag of later, schoon weer van terugkrijgt — maar een echte moderne Wasserette.

Je vindt ze tegenwoordig in allerlei grote steden, een helderwitte hal — vaak midden in een winkelstraat — waar de lucht van chloor en vochtig-warme pas gewassen kleren je tegemoet komt.

Na lang aarzelen ben ik er, ten slotte, een keertje — schuchter — naar binnen-gegaan, samen met een vriendin die ook nooit ergens voor 't eerst alleen naar binnen durft; beiden gedreven door de behoefte aan 'nu eens echt schone' kleren gecombineerd met een behoorlijke dosis nieuwsgierigheid.

Daar stonden we dan — aarzelend — met ons waszakje onder de arm. Meteen werden we opgevangen door een bijzonder competente en bovendien nog heel vriendelijke juffrouw in een groot wit schort, die ons direct resoluut onder haar hoede nam.

'Nog niet eerder hier geweest, wel?' vroeg ze meelevend toen wij op al haar — uiterst technische — vragen wat wij precies van plan waren het antwoord schuldig bleven. 'Wacht, ik help wel even...'

De andere aanwezigen bekeken ons met de neerbuigende welwillendheid van mensen die zich zelf wijzer weten. Toen begon het...!

We kregen een rood bekertje met poeder en een wit, een aantal munten waarvan één een penny bleek en een kaartje met onze naam erop. Ik moest alle 84 haakjes uit mijn gordijnen peuteren en we werden naar een indrukwekkende machine gedirigeerd met veel wit en chroom en blinkende knoppen.

De gebruiksaanwijzing negerend (en ze leek inderdaad betrouwbaarder dan het ingewikkelde stukje tekst wat — in het Engels — ergens op de machine was aangebracht) begon onze mentrix ijverig handels en knoppen te bedienen. Een zacht gezoem werd hoorbaar en onze — losjes in de trommel geduwde — was begon langzaam rond te wentelen. Na ons nog op twee metertjes met bijbehorende geniepigie rode lampjes gewezen te hebben verdween zij, ons met een bezorgd hart en een lading instructies bij het grommende witte monster achterlatend.

Nu dorsten wij langzamerhand om ons heen te kijken en wat we zagen was wel de moeite waard! Eindeloze rijen witte gevaarten als het onze en — overal daartussen — vrouwen, uit alle lagen der bevolking in leeftijd variërend van schoolkind tot mummelend besje.

Ze liepen bedrijvig heen en weer of zaten met 'Libelle's', 'Margrieten' en breiwerken gewapend voor hun apparaat te wachten. Sommigen hielpen elkaar met het opvouwen van enorme

lakens of enkel maar met al dan niet goede raad i.v.m. was- en andere problemen.

Wij vormden een gewillig gehoor en al gauw werden alle geheimen en voordelen van deze vol-automatische supermachines ons van verschillende kanten duidelijk gemaakt. Iemand waarschuwde ons dat er een lampje brandde: sein voor de volgende bewerking en iemand anders bracht ons wat extra bleekwater en drukte vakkundig voor ons op de juiste knoppen; kortom onze gewoonlijk vrij grote zelfstandigheid was in no time tot volledige afhankelijkheid teruggebracht.

En opeens moest ik toen denken aan hoe het héél vroeger was, toen de bron, midden in het dorp op de markt, ook het sociale centrum was voor de vrouwen. De plaats waar ze water haalden, hun was spoelden en — vooral — elkaar ontmoetten en hun nieuwtjes uitwisselden. Wat eeuwen voor onze jaartelling in Griekse steden gebeurde, en nu nog in kleine plaatsjes in Spanje, in de Balkan en buiten ons 'beschaafde' Europa, dat vond ik hier — weliswaar gemoderniseerd maar even functioneel — terug in onze super-moderne Wasserette!

Ik ben begonnen te zeggen: 'ook voor mannen', en terecht, want ook vrijgezellenoverhemden moeten gewassen worden en omdat ieder zelf (!) zijn machine bedient zijn de kosten gering (± f 1,75 per 4 kg. 'droge' was). Er waren ook wel mannen aanwezig, die eerste keer; en later — want ik ben teruggekomen en kijk nu zelf al speurend uit naar nieuwelingen aan wie ik mijn kennis van 'droogtrommels' en 'centrifu' kwijt kan —, maar op de een of andere manier vielen ze nooit op.

Je zag ze eigenlijk nauwelijks, je zag alleen dat de machine bezet was! Ze gingen ook altijd tussendoor weg in plaats van tevreden met een tijdschrift en een kopje koffie (à f 0,25) te zitten wachten, terwijl je was voor je neus schoon wordt zonder dat je er iets voor hoeft te doen (behalve op knopjes drukken).

Waarschijnlijk voelen zij dáár hun minder(waardig)heid en maakt dat hen — voor kort — tot bescheiden schimmen.

N.B.

Nog een raad voor (snobistische) werkende vrouwen die 's avonds geen zin hebben om tot middernacht over een teil te hangen: Sluip 's morgens met uw was het huis uit, ga tussen de middag naar de Wasserette, kom bij voorkeur na donker terug met uw opvallende bagage en steek uw burens de ogen uit door de volgende morgen — liefst nog voor negenen — uw waslijn te bekleden met de helderste en witste was die men zich voor kan stellen! Zij mogen van wasmiddel gaan veranderen zoveel ze willen (de volgens onze advertentiepagina's normale reactie), wees er zeker van dat ze het nooit schoner krijgen dan u!!!

KITTY V.D. HAGE-RENS

Terug naar
de bron...

TELKENS TIENTALLEN NIEUWE TITELS

Het
eerste
Nederlandse
pocketboek

f1,75

ABC-pockets in alle kiosken en boekhandels

ARBEIDERSPERS

C. van Akersloot: Lachen om de liefde
Willem Andriessen: Mensen in de muziek
Louis Paul Boon: Blauwbaardje in Wonderland
Remco Campert: Alle dagen feest
S. Carmiggelt: Een stoet van dwergen
S. Carmiggelt: Kroeglopen
Michel Chrestien: Links lachen
Alan Kapelner: Lonely boy blues
Harry Mulisch: Het mirakel
G. Oznowicz: Bonjourrr allemaall!
Annie M. G. Schmidt: Cabaretliedjes
James Thurber en
E. B. White: Is het liefdeleven zo noodzakelijk?

In de ABC-serie vindt u humor, detectives, romans, science-fiction, gedichten en reisverhalen.

STRAKS...

Met de dynamische groei van de Bruynzeel Fabrieken en hun nieuwe bedrijfstakken, in binnen- en buitenland, verwijdt zich de kring van jonge medewerkers. Daarbinnen komt steeds meer ruimte voor jonge mensen in hoofd- en handwerk. In schier alle vakrichtingen is bij Bruynzeel plaats om zich te ontplooien en vooruit te komen. De groei van het bedrijf garandeert een goede toekomst.

Voor een persoonlijk onderhoud kunt u schrijven aan Bruynzeel Fabrieken Zaandam Afd. Personeelszaken.

...als een handschoen..., de polis die precies in overeenstemming is met uw behoeften en omstandigheden, sluit U het voordeligst bij uw eigen bank. Haar soliditeit is spreekwoordelijk. Laat U voorlichten door

de Centrale

Arbeiders-Verzekeringsbank
Den Haag, Rijnstraat 28

VRIJ NEDERLAND

Een levend weekblad, waarvan wij vinden dat juist jonge mensen het wél moeten lezen.

Als u het daarmee eens bent, geeft u dan op voor een abonnement (speciaal tarief voor militairen en studerende: f3,- per kwartaal of f6,- per halfjaar). Normale abonnementsprijs f4,40 per kwartaal.

Ons adres: **VRIJ NEDERLAND**,
Raamgracht 4, Amsterdam
Ons gironummer: 13 51 76
Ons telefoonnummer: 020-240786